



บทที่ 1

บทนำ

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนา เป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสถาบันที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ชนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งแก่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ในการจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการจัดการศึกษาตั้งแต่เริ่มการจัดการศึกษากระทั่งที่วัด มีพระภิกษุ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้เป็นครูสอน วิชาที่สอนจะเน้นวิชาภาษาไทย เลขคณิต และหลักธรรมทางศาสนา ส่วนการจัดการศึกษาในโรงเรียนเริ่มจัดตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นโรงเรียนสอนภาษาและศิลปวิทยาต่าง ๆ มิได้มีวิชาที่ว่าด้วยศีลธรรมจรยาหรือการฝึกหัดอบรมสั่งสอนทางคุณธรรม และจริยธรรม เพราะถือว่าเด็กหรือผู้เรียนได้รับการศึกษาค้นนี้ในการศึกษาค้นปกติวิสัยอยู่แล้ว เมื่อมีการจัดการศึกษา เป็นระบบในสมัยรัชกาลที่ 5 ในโรงเรียนมีการสอนเฉพาะหนังสือไทย ภาษาอังกฤษ และศิลปวิทยาการต่าง ๆ เพราะผู้เรียนยังได้รับการศึกษาค้นคุณธรรม และจริยธรรมจากสังคมตามปกติวิสัย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ยังไม่ห่างวัด หรือสถาบันทางศาสนา โรงเรียนสำหรับทวยราษฎร์ ในตอนแรกก็ตั้งอยู่ในวัด ให้วัดตั้ง วัดจัดการ พระเป็นครูสอน เมื่อเด็กสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนก็ยังนิยมบวชเรียนก่อน จึงลาสิกขาบทไปประกอบอาชีพ และครองเรือนต่อไป หลักสูตรเกี่ยวกับจริยศึกษาในโรงเรียน เริ่มมีมานานแล้ว แต่จัดไว้เป็นทางการครั้งแรก ตามโครงการศึกษา พ.ศ.2445 (ข่าเลือก วุฒิจันทร์ 2524 : 17) และมีบรรจุไว้ตลอดมาจนถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

การพัฒนาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ตามหลักการจัดกลุ่มวิชาสังคมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความคิดที่จะให้การศึกษาเป็นไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และความเป็นอยู่ของนักเรียนให้มากที่สุด หลักสูตรกลุ่มวิชาสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 จึงได้กำหนดจุดประสงค์ไว้หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ได้กำหนดไว้เป็นจุดประสงค์แรก คือ เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีความกล้าทางจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความอดทน รู้จักประหยัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ห่วงถิ่น และประเทศชาติ (สวัสดิ์ สุวรรณอักษร ม.ป.ป. : 34) และจากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระค่านพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรกลุ่มวิชาสังคมศึกษาของ ธนุ แสงศักดิ์ (2526 : 233) สรุปว่า

เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นวิชาบังคับมี 2 รายวิชา คือ ส 402 เนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรม ที่ว่าถูกผิด คานิยม คุณธรรม 15 ข้อ สมานธิ ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวถึงพระพุทธศาสนาโดยตรง อีกรายวิชาหนึ่ง คือ ส 606 เนื้อหาวิชาเป็นประวัติศาสตร์ เปรียบเทียบ 4 ศาสนา คือ พราหมณ์ พุทธ อิสลาม คริสต์ มีหลักสูตรของพระพุทธศาสนาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ... ส่วนในวิชาเลือกมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา 2 รายวิชา คือ วิชา ส 041 พระพุทธศาสนาในประเทศไทย และวิชา ส 042 พระพุทธรูปและพุทธศิลป์ในประเทศไทย...

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดเนื้อหาสาระค่านศีลธรรม จริยธรรม และพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้จัดเนื้อหาที่เน้นหนักไปทางศาสนาสากล จริยศาสตร์ และปรัชญา ส่วนเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรจึงเป็นการบรรจุไว้ในลักษณะบูรณาการ กับเนื้อหาวิชาอื่น ทำให้ไม่เห็นวิชาพระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด เมื่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศใช้มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2524 ทำให้เกิดความคิดเห็น จากบุคคล คณะบุคคล และองค์กรต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ให้มีการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษา ทั้งมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยให้กระทรวงศึกษาธิการ บรรจุวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน ดังที่ วิเวก ปางพุทธิพงศ์ ( 2528 : 4) กล่าวไว้ว่า

เพราะมีเสียงเรียกร้องจากมวลชนว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะศีลธรรม จรรยาของเขาวรณ และคนในสังคมเสื่อมลง เนื่องจากอิทธิพล วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม จากภายนอกประเทศ ทั้งนี้การที่ประกาศให้วิชา พระพุทธศาสนาเป็นวิชาบังคับที่ทุกคนของเรียน คิดว่ายังไม่สายเกินไป

ด้วยข้อคิดเห็นดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้มีการเพิ่มเติม รายวิชาพระพุทธศาสนาในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2527 เป็นวิชาเลือกตามแผนการเรียน หรือวิชาเลือกเสรีก็ได้ เพื่อให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนได้เรียนภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี ของหลักสูตร โดยกำหนดจุดประสงค์ของวิชาพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความรู้พระพุทธศาสนาของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และ มัธยมศึกษาตอนปลายเท่าที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบัน
  2. เพื่อให้นักเรียนทราบพระพุทธรูปประวัติ พุทธกิจ พุทธจริยา และพระพุทธรูป ที่สำคัญต่อจากความรู้ตามหลักสูตรเดิม
  3. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา สามารถมองเห็นภาพรวมของพระพุทธศาสนา
  4. เพื่อให้นักเรียนทราบเรื่องสำคัญเกี่ยวกับพระสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อ ประโยชน์ในการอนุรักษ์พระพุทธศาสนา
  5. เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักธรรมในพระพุทธ ศาสนา กับหลักการทางวิทยาศาสตร์ได้
  6. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในการดำเนิน ชีวิตพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและประเทศชาติ
  7. เพื่อให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
- (กระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 21)

ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ถือว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะต้องกระทำอยู่ เสมอ เพื่อให้หลักสูตรเหมาะสมและทันสมัย กล่าวคือ เมื่อมีการนำเอาหลักสูตรไป ดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง ก็จำเป็นต้องมีการศึกษาคึกคักตามประเมินผลหลักสูตรทั้งในเชิง

ระยะสั้น ระหว่างที่หลักสูตรกำลังดำเนินการใช้อยู่ และในเชิงระยะยาวเมื่อหลักสูตรได้ใช้ไปครบตามกำหนดเวลาแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติสถานภาพของกระบวนการใช้หลักสูตร เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยแค่ไหน มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตรอย่างไร การนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง (สงัด อุทรานันท์ 2528 : 260-261) ซึ่งผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ที่ดีที่สุดก็คือ ผู้ที่นำเอาหลักสูตรไปใช้โดยตรง ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอน

การที่กระทรวงศึกษาธิการ ใฝ่ฝันนโยบาย และออกคำสั่งให้โรงเรียนจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพิ่มขึ้นเป็นการเร่งด่วน จึงก่อให้เกิดปัญหาแก่โรงเรียน พอสรุปได้จากคำกล่าวรายงานในพิธีเปิดอบรมครูในโครงการส่งเสริมความรู้สังคมศึกษาเรื่อง หลักพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (อุทัย ทูลเกษม 2528 : 3 อ้างถึงใน นงลักษณ์ จันทร์แสนโรจน์ 2529 : 14) ดังนี้

1. เนื้อหาวิชาที่มีพื้นฐานบางส่วนที่มีความสำคัญขาดหายไป ซึ่งในหลักพระพุทธศาสนานั้น จะต้องมีความรู้พื้นฐานมากพอสมควร จึงจะนำมาใช้ประกอบการสอนใ้คติมัธยมศึกษาตอนปลาย มีเพียงแผนการเรียนทำให้ขาดการเรียน

2. ทั่วครู ครูส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอยู่ในขอบเขตจำกัด ก่อให้เกิดปัญหาในการวิเคราะห์ ที่ความ และไม่สามารถประยุกต์สภารัตถธรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้ นอกจากนั้นบางท่านยังไม่เข้าใจความลึกซึ้งของหลักพระพุทธศาสนาอีกด้วย

วิเวก ปางพุทธพงศ์ ( 2528 : 3) กล่าวว่า "ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาที่สำคัญอยู่ที่ตัวครูผู้สอน ซึ่งต้องมีความพร้อมในเนื้อหาสาระ และต้องมีกลวิธีการสอนที่เหมาะสม..."

นอกจากนี้ ชูญู แสงศักดิ์ (2526 : 236) เห็นว่า การนำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไปใช้ทางที่ถูกต้องจะต้องปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และสถานการณ์ปัจจุบัน ปรับปรุงกลวิธีการสอนพระพุทธศาสนาให้มี

ประสิทธิภาพให้เป็นที่สนใจแก่นักเรียน และให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาพระพุทธศาสนา

ในเขตการศึกษา 9 อันเป็นพื้นที่ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ อุตรดิตถ์ ขอนแก่น เลย หนองคาย และสกลนคร ได้มีการศึกษาค้นคว้าสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ที่มีปัญหา คือ การขาดเทคนิคการสอน อุปกรณ์การสอน และหนังสือค้นคว้ามีไม่เพียงพอ ครูบางส่วนยังไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนา นักเรียนมีความสนใจในการเรียนปานกลาง (สำนักงานเขตศึกษาม.ป.ป. : 1 - 4 )

จากการที่หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มิได้มีการนำไปทดลองใช้เพื่อประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรก่อนที่จะมีการประกาศใช้ และจากสภาพที่ครูผู้สอนประสบปัญหาในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สำนวนสภาพการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 จากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตการศึกษา 9 เพื่อที่จะได้ทราบถึง สภาพการใช้หลักสูตร และปัญหาการใช้หลักสูตร ซึ่งผลการวิจัยนี้อาจจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโอกาสต่อไป

#### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9
2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9

### ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 ปีการศึกษา 2529

2. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพการใช้หลักสูตร และปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้  
คือ

#### 2.1 การบริหารและบริการหลักสูตร

2.1.1 การเตรียมบุคลากร

2.1.2 การจัดครูเข้าสอน

2.1.3 การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน

2.1.4 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

#### 2.2 การจัดการเรียนการสอน

2.2.1 การวางแผนการสอน

2.2.2 เทคนิคและวิธีสอน

2.2.3 กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน

2.2.4 การวัดและประเมินผล การเรียนการสอน

ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาโดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน ซึ่งได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง

### คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง ความเป็นจริงในการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย การบริหารและบริการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาการใช้หลักสูตร หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

การบริหารและบริการหลักสูตร หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับ การเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอน การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน และการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร ที่สามารถส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการใช้หลักสูตร วิชาพระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับ การวางแผน การสอน เทคนิคและวิธีสอน กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน หมายถึง การจัดบริการเกี่ยวกับเอกสารประกอบหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน ห้องสมุด และสถานที่ใช้ในการเรียนการสอน เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้หลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ตามประกาศเพิ่มเติมของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2527

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ผู้ช่วย-ผู้อำนวยการ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ หรือผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา

ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ปีการศึกษา 2529

เขตการศึกษา 9 หมายถึง หน่วยงานของรัฐบาลที่รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดหนองคาย เลย อุดรธานี สกลนคร และขอนแก่น

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 9 ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียนไม่เกิน 12 ห้องเรียน

โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียนตั้งแต่ 13-36 ห้องเรียน

โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียนตั้งแต่ 37 ห้องเรียนขึ้นไป

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ที่จะนำไปใช้ในการวางแผน และดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อไป
2. เป็นแนวทางให้ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ใ้ทราบสภาพและปัญหาที่แท้จริงในการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ ที่มุ่งศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 มีลำดับขั้นตอนของการดำเนินงานดังนี้

#### 1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในปีการศึกษา 2529 มีจำนวนทั้งสิ้น 66 โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 198 คน ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 125 คน รวมผู้บริหารและครูผู้สอนมีจำนวนทั้งสิ้น 323 คน จำแนกตามขนาดโรงเรียนได้ดังนี้

1.1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 35 โรงเรียน ประกอบด้วยประชากรผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 187 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 105 คน และครูผู้สอน จำนวน 82 คน

1.2 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จำนวน 31 โรงเรียน ประกอบด้วย



ประชากรผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 136 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 93 คน และครู  
ผู้สอนจำนวน 43 คน

## 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบบ  
สอบถามมี 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหาร

ชุดที่ 2 สำหรับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา

แต่ละชุดมีคำถาม 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มี  
ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) และแบบปลายเปิด (open-ended)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้น้ำส้วม มีลักษณะเป็นแบบ  
เลือกตอบ (Check list) และแบบปลายเปิด (open-ended)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการใช้น้ำส้วม มีลักษณะเป็นแบบ  
เลือกตอบ (Check list) และแบบปลายเปิด (open-ended)

## 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการส่ง และรับแบบสอบถามคืน  
ด้วยตนเองเป็นบางส่วน และส่งรับคืนทางไปรษณีย์อีกส่วนหนึ่ง

## 4. การวิเคราะห์และเสนอข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ  
และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการใช้น้ำส้วม วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ  
และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการใช้น้ำส้วม วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ  
และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

### ลำดับชั้นในการเสนอข้อมูล

บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย